

Literatura starochrześcijańska jest ogromną skarbnicą informacji, przede wszystkim dla uważnego czytelnika. Szczególnie godne uwagi są powstałe w epoce wczesnobizantyjskiej teksty hagiograficzne. Przede wszystkim ukazują one proces chrystianizacji, religijnej metamorfozy mieszkańców Imperium Rzymskiego u schyłku antyku. Są one również cenne w badaniach nad gospodarką i społeczeństwem tamtego okresu. O zasadności tak sformułowanego twierdzenia decyduje wiele względów. Po pierwsze i jak sądzę najważniejsze, zaletą dzieł hagiograficznych jest fakt, iż obrazują one życie codzienne w prowincjach, najczęściej w małych miastach oraz, co szczególnie cenne, na obszarach wiejskich. Co oczywiste, celem autorów dzieł hagiograficznych nie było opisanie sytuacji społecznej i gospodarczej tamtego okresu, czyni to oni jednak w sposób mimowolny i niezamierzony opisując tło i miejsce akcji swego bohatera, w tym też ma. I choćby już z tego względu, znacząco natomiast w sposobie przekazywania wiarygodnych informacji w literaturze starochrześcijańskiej, teksty hagiograficzne stanowią godną uwagi grupę ról.

O ile mi wiadomo nie ma żadnej pracy ani artykułu (zarówno w historiografii polskiej co i wiatowej), który dotyczyłby problematyki pieniądza we wczesnobizantyjskich tekstach hagiograficznych. Tym bardziej zasadnym i godnym uwagi wydaje się być podejmowana problematyka. Badaniom poddane zostaną wszystkie teksty hagiograficzne powstałe w epoce wczesnobizantyjskiej, zarówno te powstałe i dochowane do naszych czasów w języku greckim i łacinie, jak również w językach orientalnych. W przypadku tej drugiej grupy zmuszony będę do korzystania z tłumaczeń tych tekstów na języki nowożytny. Owoce realizacji zaplanowanych badań będzie rozprawa poświęcona problematyce pieniądza we wczesnobizantyjskich tekstach hagiograficznych. Oczywiście można by dyskusyjnie nad sensem takiego właśnie określenia czy też doboru bazy źródłowej, czy nie zawęża ona perspektywy, czy nie przekłamuje poczynionych ustaleń. Wydaje mi się jednak, iż takie wyznaczenie bazy źródłowej ma swój sens: po pierwsze jasno określa jakie źródła będą przedmiotem szczegółowej (ale przecież nie jedynej) analizy, nie sposób bowiem poddać analizie całej chrześcijańskiej literatury wczesnobizantyjskiej pod kątem informacji o pieniądzu, rynku pieniężnym i gospodarce tamtego okresu. Po drugie, teksty hagiograficzne pod względem swego charakteru, sposobu przekazywania informacji stanowią zamkniętą całość.

Rozprawa, która ma być wynikiem planowanych badań podzielona zostanie na trzy rozdziały. Pierwszy poświęcony zostanie analizie terminologii jednostek pieniężnych pojawiających się w badanych tekstach, drugi roli pieniądza w życiu codziennym z krytyczną analizą licznymi występujących w tej grupie ról wysokich sum pieniężnych. Opisane przy tym również zostaną grupy zawodowe posługujące się pieniądzem: bankierzy, urzędnicy podatkowi, dwór cesarski, duchowieństwo, kupcy i rzemieślnicy oraz biedacy, jako odbiorcy sum pieniężnych (jałmużny). Rozdział trzeci planowanej rozprawy poświęcony będzie moralnej ocenie pieniądza przez autorów dzieł hagiograficznych, którzy rzadko jednak teoretyzują na temat pieniądza. Całość planowanych badań będzie towarzyszyła refleksja na temat tego w jakim stopniu zebrane i analizowane relacje dotyczące pieniądza wzbogacają stan naszej wiedzy na temat społeczeństwa i gospodarki tamtego okresu. Wstępna analiza badanego materiału źródłowego potwierdza, iż teksty hagiograficzne są o wiele bogatsze w relacje dotyczące pieniądza i gospodarki wczesnobizantyjskiej, niż ówczesne homilie, kazania a nawet listy, pisane przez ich autorów z reguły w konkretnych sprawach społecznych (choćby interwencje u urzędników cywilnych i wojskowych). Co oczywiste całość zamieszczonych rozważań będzie konfrontowana z innymi źródłami epoki, tak więc wiedza numizmatyczna na temat będących wówczas w obiegu jednostek pieniężnych.